

Corina BUȚEA*

**GHEORGHE CRISTESCU „PLĂPUMARUL”,
PRIMUL SECRETAR GENERAL AL PCR**

***Gheorghe Cristescu “Plăpumarul”,
the first secretary general of the Romanian Communist Party***

Abstract: *The main actor of this paper is Gheorghe Cristescu, the first secretary general of the Romanian Communist Party between 1921 and 1924, but also the first Romanian that held this position until 1944. Because such a topic has not been thoroughly researched far, the author of this paper presents the life of this important Socialist and later Communist militant who, until his death, truly believed in the Socialist values*

Keywords: *inter-war Communism, Romanian Communist Party, Gheorghe Cristescu Plăpumarul.*

Gheorghe Cristescu a fost un important om politic socialist iar apoi comunist. Meșter plăpumar, a activat în mișcarea socialistă imediat după primul război mondial. Primul secretar general al Partidului Comunist din România între 1921-1924, dar și primul român aflat în această funcție până în 1944. Din dosarul întocmit de organele de Securitate rezultă că ar fi fost arestat, judecat și condamnat de 12 ori înainte de 23 august 1944, la diverse pedepse, fiind considerat de Siguranța Statului drept promotor și luptător al mișcării comuniste din România. După eliberare, a fost izolat iar rolul său de fost activist comunist a fost în totalitate minimalizat de reprezentanții regimului comunist. Nemulțumit de lumea în care intrase a revenit la socialiști. A plătit „trădarea” mișcării pe care o inițiasse prin câțiva ani de detenție. Din 1947 avea să treacă prin închisorile comuniste, închis la Canal, rearestat în 1952, urmărit de Securitate la înmormântarea lui Titel Petrescu în 1956 și a Anei Pauker în 1960. Întreaga sa viață a pus-o în slujba ideilor socialiste, crezând în socialism chiar și atunci când se afla în închisoare.

O scurtă descriere a lui Cristescu, după perioada de detenție, ne arată că Cristescu se schimbaseră, că suferea din cauza celor care se aflau la conducere și care schimbaseră tot ceea ce el se chinase să construiască: „Cristescu nu mai avea nimic din ținuta bărbatului bine făcut, chipeș și arogant din anii de început ai comuniștilor. Nu numai regimul de detenție îl schimbaseră, cât ranchiuna și ura care-l măcinau împotriva lui Dej și a celor care conduceau țara, care l-au aruncat în închisoare fără ca el să se simtă

* Masterand anul al II-lea, specializarea *Istoria Comunismului în România*, la Facultatea de Istorie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași.

*vinovat de ceva. Îi mai rămăsese doar o tipică aplecare către intrigă, către tras sforile chiar și în închisoare. Unii dintre ofițerii penitenciarului îl detestau pentru că avea obiceiul să facă pe dracu în patru să se dea bine cu direcția*¹.

Perioada anilor 1921-1945 este mai puțin cunoscută și documentată de către istoriografia românească. Cunoașterea în detaliu a acestei perioade ajută de asemenea la cunoașterea vieții și activității principalilor militanți socialiști iar apoi comuniști, o cunoaștere reală a realităților vremii și nu cosmetizată, așa cum s-a încercat de liderii regimului care au dorit scrierea istoriei PCR însă fără ca anumite personalități și momente din trecutul partidului să fie cunoscute în adevărata lor lumină. Subiectul Gheorghe Cristescu Plăpumarul nu este abordat în exclusivitate, din păcate, în istoriografia românească. Militant socialist de prestigiu și prim secretar general al PCR, destinul lui Gheorghe Cristescu se înscrie pe linia celor dezamăgiți de comunismul de tip sovietic, cu toate acestea, rămânând până la sfârșitul vieții un adept fervent și un apărător al socialismului.

S-a născut la 10 octombrie 1882 în comuna Copaci, raionul Ghimpați, Regiunea Vlașca, județul Ilfov, azi județul Giurgiu, ca fiu al unui țăran sărac, Mihail Cristescu. A urmat doar 4 clase primare, ca după terminarea acestora să fie nevoit să muncească. În 1901 Cristescu s-a căsătorit cu Aneta Iosif cu care a avut 5 copii: Valeria (care a murit la o vârstă fragedă), Eugenia, Ferer, Tita și Gheorghe (Gogu).

Pentru a se întreține pe el și familia sa, Gheorghe Cristescu cosea plăpumi, de aici luând naștere porecla sa „Plăpumarul”. Pe lângă atelierul de croitorie, el mai deținea în 1904 o agenție de plasare a muncitorilor manuali și șomeri pe strada Sfinților din București. După un timp a renunțat la această agenție și și-a deschis o prăvălie în Piața Unirii. De asemenea avea și un atelier de plăpumărie și a luat în concesiune restaurante în București și Călimănești.

Despre el, Pamfil Șeicaru spunea: *„Un om muncitor, un negustor sprinten la socoteli, plin de inițiativă și harnic în întreprinderi, Gheorghe Cristescu știa să nu confunde slăbiciunile lui ideologice cu realitățile strict economice. Avea un atelier de plăpumărie și-l conducea cu multă pricepere și nu avea niciun viciu; mai rar om așezat, cu un simț al onoarei de familist ca Ghiță Cristescu*².

A fost un om cu o bună intuiție și un fin observator al epocii în care a trăit. A fost un idealist toată viața sa crezând în socialism chiar și atunci când s-a văzut marginalizat și arestat. Un bun cetățean, găsea mereu timp pentru cei din jur, să le răspundă la scrisori, să le trimită câteva gânduri bune sau chiar să îi ajute cu bani.

¹ Iancu Motu: „arheologia” unei mărturii a lui Gheorghe Cristescu-Plăpumarul. Racovski și partidul care nu există accesibil online la <http://vasilegogea.wordpress.com/2011/04/18/iancu-motu-arheologia-unei-marturii-a-lui-gheorghe-cristescu-plapumarul/> (consultat pe 09.03.2013).

² Stelian Tănase, *Clienții lu Tanti Varvara*, Editura Humanitas, București, 2008, p. 57.

A fost decepționat de politică, nu de ideile sale, dar de acei oameni în mâinile cărora a ajuns puterea. Nu doar politica l-a decepționat cât și viața personală i-a adus multe dezamăgiri. Fiica sa Tita, fostă miss România și actriță de cinema a avut un sfârșit tragic. În noaptea de Crăciun a anului 1935 a fost asasinată prin otrăvire. Acuzat de crimă a fost inginerul Liviu Ciulei, amantul Titei, pentru ca adevăratul asasin să fie descoperit după aproape un deceniu în persoana servitoarei Maria Suciu care i-a pus cianură în pasta de dinți, pentru a-i fura bijuteriile. Dar a trebuit să treacă și peste această experiență a vieții, peste această încercare de a-și pierde fiica.

Politica a fost adevărata pasiune a lui Gheorghe Cristescu. S-a implicat de tânăr în mișcarea socialistă, fiind unul din conducătorii „Tineretului Socialist”. La vârsta de 15 ani s-a înscris în Partidul Social Democrat Muncitoresc Român, secțiunea București. Mai apoi, în 1905, a fost atras în conducerea Cercului Socialist „România Muncitoare” din București, ulterior deținând diferite funcții de conducere în cadrul Uniunii Socialiste din România (1907-1910), în Partidul Social Democrat (1910-1916) și în Comisia Generală a Sindicatelor (1908-1920). Ideile și evoluția sa politică de până la primul război mondial a fost puternic influențată de Christian Rakovski. În 1909 a fost arestat, împreună cu Panait Istrati și judecat pentru agitație în favoarea lui Rakovski. După 1915 a avut loc o radicalizare și mai evidentă a ideilor lui Gheorghe Cristescu spre stânga. După izbucnirea primului război mondial, Cristescu a militat pentru neutralitatea României, rămânând în București și protestând împotriva germanilor care ocupaseră capitala. În urma unei demonstrații din 1917, a fost arestat și condamnat la moarte, lucru care nu se va întâmpla datorită intervenției autorităților române, dar și a social-democraților germani.

A participat pe 13 decembrie 1918 la demonstrația din fața Teatrului Național, alături de Ilie Moscovici, I.C. Frimu, D. Pop etc. în urma căreia a fost arestat. A fost ales deputat în primul Parlament al României Mari (1918-1921). În anii ce au urmat Marii Uniri, Partidul Socialist a fost principalul promotor și instigator la greve, întocmind un memoriu prin care anunța guvernul că dacă revendicările muncitorilor nu vor fi soluționate până pe 20 octombrie 1920, se va începe greva generală. Prezențați în fața guvernului după răspuns, Gheorghe Cristescu și Ilie Moscovici au fost primiți de Alexandru Averescu, președintele Consiliului de Miniștri, acesta comunicându-le că nu a avut timp să îl citească. Reveniți a doua zi, li s-a spus că memoriul e „inadmisibil în formă și fond”³. În această situație, cei doi lideri au hotărât declanșarea grevei generale, cerând muncitorilor să urmărească ziarul „Socialismul” pentru a primi indicații în vederea acțiunilor ce urmau a fi întreprinse. Șeful guvernului a stopat apariția ziarului ceea ce a dus la eșuarea grevei. În acest context liderii socialiști au fost arestați și

³ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria României în secolul XX*, Editura Paideia, București, 1999, p. 129.

judecați între noiembrie-decembrie 1920 și condamnați cu pedepse între 6 luni și 5 ani de închisoare.

Anul 1920 a marca și apariția primelor grupări comuniste în cadrul partidului socialist, aceste grupuri dorind transformarea partidului în partid comunist. În acest scop o delegație compusă din Cristescu, Constantin Popovici, Al. Dobrogeanu-Gherea, Eugen Rozvan, David Fabian, Ioan Flueraș a plecat la Moscova pentru a discuta despre transformarea partidului într-unul comunist. Discuțiile urmau să aibă în vedere structura și scopurile mișcării lor, precum și necesitatea de a-i elimina pe moderați și despre necesitatea de a se alătura Internaționalei a III-a comuniste. Cristescu, Popovici și Rozvan au obiectat față de cerința Kominternului de a numi liderii locali, cerând dreptul inalienabil al partidului de a-și alege propria conducere. Cu toate acestea, după câteva luni de discuții, delegații români au fost de acord, în principiu, cu condițiile fixate de Komintern. Cristescu împreună cu tovarășii săi au promis că vor face tot posibilul ca la viitorul congres să se accepte și să se adopte cele 21 de condiții de adeziune la Komintern.

Pe 2 decembrie 1920 delegația a semnat o declarație prin care recunoștea tezele Congresului al II-lea al Kominternului precum și cele 21 de condiții. Declarația purta semnăturile lui Cristescu, Popovici, Rozvan și Sașa Gherea. Pe 5 decembrie 1920 a fost redactată o scrisoare prin care socialiștii români se angajau: „să lupte cu toate puterile lor pentru ca tezele și condițiile să fie „complet acceptate” de către viitorul congres al partidului socialist, să participe la Federația Comunistă Balcanică, ale cărei hotărâri și decizii le vor recunoaște, să aducă modificări la redacția organului de presă pentru a deveni veritabil comunist și să propună și să susțină pe Popovici, Cristescu, Moscovici, Carl Barta, Boris Stefanov, Iancu Iliescu, Tănase Gheorghe, Rozvan și Bolintineanu pentru a face parte din Comitetul Central, iar pe Grigorovici, Jumanca, Flueraș pentru a fi excluși din partid”⁴. Pe 10 decembrie 1920 reprezentanții români (Gherea, Popovici, Cristescu) l-au întâlnit pe Lenin. Despre călătoria în Rusia și întâlnirea cu Lenin, Cristescu afirma:

„[...] în acel moment nu era ușor să te duci în Rusia. Între Rusia și celelalte națiuni exista o centură de izolare. După multe peripeții, am ajuns la Petrograd, străbătând mai multe țări. La Congres, știți ce s-a întâmplat. Eu am votat împotriva tezelor lui Lenin. Am fost introdus la Lenin, în biroul său; tovarășul care mă anunța spune, deschizând ușa: « Cristescu din România. El a votat contra ». Bineînțeles că Lenin a fost intrigat. Da, Lenin a fost intrigat: « Cum? Cristescu cel care primea literatura revoluționară din Elveția în România și o trimitea în Rusia de la Galați, cu concursul pescarilor ruși, socialiștilor revoluționari? » (...). Lenin se afla așezat la o masă. A cerut vești despre partid, organizații sindicale, organizațiile de

⁴ Oana Ilie, Cornel Constantin Ilie, *Gheorghe Cristescu „Plăpumarul”*, Editura Semne, București, 2009, p. 13.

femei. Lenin m-a întrebat de ce votasem împotriva lui. Am răspuns: «Tu însuși, tovarășe Lenin, m-ai învățat să conduc barca mișcării socialiste în țara mea. Tu când ai pus mâna pe putere în țara ta, ai vrut să aplici programul maximal. După nouă luni te-ai lovit de dificultăți imense: ai putut să constăți că teoria, ceea ce este scris pe hârtie, nu corespunde cu realitatea concretă. Tu ai scris Ce-i de făcut? Tu ai scris Stângismul, boala copilăriei comunismului, tu ai scris Un pas înainte, doi pași înapoi. Tu ca adept al concepțiilor materialismului istoric și dialectic, judeci fenomenele prin această prismă științifică. Ce te-a determinat să arunci la gunoi programul maximal? E rândul tău să răspunzi, tovarășe Lenin. Eu știu că dacă ai fi menținut acest program, ai fi pierdut revoluția». Lenin a răspuns: «Da... da. Am făcut această cotitură. Am făcut această cotitură pentru că condițiile obiective și subiective nu se puteau adapta la maniera forte»⁵.

La întoarcerea în țară, între 30 decembrie și 3 februarie 1921, într-o ședință a Consiliului General al Partidului, s-au conturat cele 3 curente: de stânga (susținea afilierea fără rezerve la Internaționala a III-a), de dreapta (menținerea partidului așa cum era), de centru (susținea o afiliere cu rezerve). Curentul care a câștigat a fost cel de stânga. La Congresul Partidului Socialist din 8-11 mai 1921 a fost votată transformarea Partidului Socialist în Partid Comunist de către 428 de delegați. La o zi după luarea acestei decizii poliția a invadat sala congresului și i-a arestat pe delegați sub acuzația de „complot împotriva ordinii de stat”. Procesul s-a desfășurat între 23 ianuarie și sfârșitul lunii mai 1922, intrând în istorie sub denumirea de „Procesul din Dealul Spirii”. Printre acuzați se aflau Gheorghe Cristescu, Elena Filipovici, Elek Köblös, Vitali Holostenko și Boris Ștefanov iar printre cei care i-au apărat pe comuniștii români s-au numărat: Osvald Teodoreanu, Dem Dobrescu, N.D. Cocea, Constantin Titel Petrescu. Principalul acuzat a fost Gheorghe Cristescu, comisarul regal Cernat schițându-i în ordonanța definitivă a procesului următorul portret:

„La început, membru în comitetul executiv, în urma devenind secretarul partidului, desfășoară o activitate intensă pentru apărarea programului comunist. Fire impulsivă, cu o putere de fascinare a maselor, la întruniri și convorbiri particulare pregătește sufletul muncitorilor trezind în mintea lor dorul unei parveniri ușoare. Astfel, fascinând muncitorimea, o convinge că ea este în măsură să ia locul oricărei dregătorii. s...t El este acela ce-și ia angajamente în Rusia pentru desăvârșirea revoluției și împreună cu Ilie Moscovici și ceilalți membri ai comitetului executiv a luat parte activă la propovăduirea desființării actualei forme de guvernământ, la rebeliune, la insultă și dispreț, către instituțiile statului, își asumă cu plăcere toate învinuirile care i se aduc,

⁵ Dosarul Cristescu: Asasinat politic sau crimă pasională? accesibil online la <http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1254587-dosarul-cristescu-asasinat-politic-sau-crima-pasionala.htm> (consultat pe 08.03.2013).

cerând în numele întregii mase muncitorești considerațiunea propriei sale culpe”⁶.

În interogatoriul său, Gheorghe Cristescu a respins acuzațiile declarând:

„Faptul că voim binele acestui popor și deci al țării în care trăiește poate să constituie un act de dărâmare a societății? Nu domnilor judecători. Și dacă dumneavoastră voiți să ne trimiteți la ocnă numai pentru această dorință, dacă ocna ne primește, ne vom duce d-lor judecători, cu cugetul împăcat și cu conștiința că prin sacrificarea noastră am asigurat celorlalți o viață mai bună”⁷.

Numeroase personalități (Nicolae Iorga, Iuliu Maniu, Nicolae Lupu etc.) s-au pronunțat în favoarea arestațiilor, manifestând dezaprobare față de acțiunea guvernului. În urma acestor acțiuni de protest regele a promulgat decretul de amnistie, în urma căruia, la 4 iunie 1921, au fost eliberați 213 dintre acuzați.

Pe 3 și 4 octombrie 1922 a avut loc la Ploiești Congresul al II-lea al Partidului Comunist din România a confirmat afilierea totală la Komintern. A fost ales un Comitet Central care l-a avut ca secretar general pe Gheorghe Cristescu iar Marcel Pauker, David Fabian, Boris Ștefanov și Elek Köblös au fost aleși membri. A fost adoptat Statutul Partidului care prevedea: „Art. 1. Partidul Comunist din România este o secțiune a Internaționalei Comuniste. El nu are alte scopuri decât acelea ale Internaționalei căreia îi aparține. Art.2. Tezele și hotărârile de orice fel ale Internaționalei a III-a, Comuniste sunt obligatorii pentru toți membrii și toate comitetele, comisiunile, grupele etc. ale Partidului Comunist din România”⁸.

Perioada interbelică a reprezentat pentru comuniști o continuă încercare de reorganizare a partidului cu scopul de a primi recunoașterea autorităților, sindicatele reprezentând ținta principală a propagandei comuniste. Gheorghe Cristescu (nume conspirativ Crilenco) împreună cu Alexandru Dobrogeanu-Gherea participau la ședințele diferitelor sindicate de breaslă, unde luau cuvântul și făceau politică comunistă. În 1923 se afla la Cluj, alături de Marcel Pauker, Solomon Schein, Vasilescu Vasia, etc. la congresul sindical unde s-a decis afilierea la Internaționala sindicală de la Amsterdam. În același an, un comitet compus din Gheorghe Cristescu, D. Fabian, M. Cruceanu și Al. Dobrogeanu-Gherea a fost însărcinat să negocieze cu Partidul Țărănesc în vederea încheierii unei alianțe⁹. Aceste negocieri au continuat și în 1924, Cristescu declarând: „am reușit să luăm cuvântul în

⁶ 1922 – Proces anticomunist în Dealul Spirii accesibil online la <http://istoriacomunismului.blogspot.ro/2004/10/1922-proces-anticomunist-in-dealul.html> (consultat pe 10.03.2013).

⁷ Stelian Tănase, *op. cit.*, p. 46.

⁸ Academia Română, *Istoria Românilor. România întregită 1918-1940*, vol. VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 240.

⁹ Mihai Rusenescu, Ioan Saizu, *Viața politică în România 1922-1928*, Editura Politică, București, 1979, p. 122.

ședințele lor, unde ne-am reînnoit chemarea de a forma un front comun de luptă împotriva burgheziei”¹⁰.

În cadrul tratativilor dintre reprezentanții României și ai Uniunii Sovietice de la Viena (28 martie-2 aprilie 1924) Partidul Comunist din România s-a plasat de partea delegației sovietice care nu recunoștea integritatea României și cerea organizarea unui plebiscit în Basarabia. Ca urmare a acestui fapt au fost luate măsuri de împiedicare a activității comuniștilor: s-au organizat percheziții la sediile partidului, a fost suspendată presa comunistă, localurile partidului au fost sigilate iar la 23 iulie 1924 se decidea dizolvarea Partidului Comunist din România și a altor organizații aflate sub influența sa. De la această dată și până la 23 august 1944 Partidul Comunist din România a activat în ilegalitate.

Gheorghe Cristescu a fost arestat pentru câteva zile deoarece pe data de 1 mai 1924 a scos, în mod clandestin și a afișat pe ziduri în București ziarul „Tineretul Socialist” încălcând astfel ordonanța Consiliului de Război al Corpului II Armată și legea stării de asediu, deoarece menționatul ziar fusese suspendat¹¹. Cristescu a dat în judecată Ministerul de Interne și Război pentru încălcarea constituției prin suprimarea ziarului „Socialismul” (al cărui coproprietar și director era), cerând totodată celor două ministere să formuleze motivele care au dus la închiderea și sigilarea localurilor unde erau administrația și redacția ziarului „Socialismul” și unde se mai întruneau și comitetele sindicatelor muncitorești, la suprimarea ziarului și la scoaterea în afara legii a partidului¹².

După ce a fost luată această măsură, comuniștii au început să se organizeze în diferite asociații prin intermediul cărora să poată participa la viața politică. Chiar dacă Partidul Comunist Român a fost scos în afara legii, încercările lui Cristescu de a forma un front unic au continuat și în 1924 dar tratativele cu țărăniștii au eșuat. Comuniștii au tratat chiar și cu socialiștii. În august 1924 a avut loc la Viena cel de-al III-lea Congres al Partidului Comunist din România care a desemnat ca secretar general pe Elek Köblös (maghiar). În decembrie 1924, prin legea Mârzescu activitatea Partidului Comunist din România era interzisă, pe motiv că „susținea într-un mod lipsit de loialitate inventatele pretenții rusești asupra teritoriului românesc și că adoptase o atitudine lipsită de patriotism”¹³. Aproape 600¹⁴ de comuniști au fost arestați, inclusiv membri de prim rang, majoritatea încarcerați la Doftana. Cu toate acestea viața politică a continuat dincolo de zidurile închisorilor, în locuri precum Doftana, Mislea, Brașov, Jilava.

Cu toate acestea partidul a supraviețuit prin intermediul Blocului Muncitoresc Țărănesc care la alegerile comunale și județene din 18-19

¹⁰ *Ibidem*, p. 123.

¹¹ Oana Ilie, Cornel Constantin Ilie, *op. cit.*, p. 16.

¹² *Ibidem*.

¹³ Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate: o istorie politică a comunismului românesc*, Polirom, Iași, p. 79.

¹⁴ *Ibidem*.

februarie 1926, participând pe lista Opoziției Unite, a câștigat 26 de posturi de consilieri, printre care îi regăsim pe Gheorghe Cristescu în București, Eugen Rozvan, Ion Niculi¹⁵. Kominternul a criticat poziția Partidului Comunist din România afirmând că participarea în alegeri alături de „partidele burgheze a fost cea mai gravă greșeală politică, căreia i se cuvine cea mai severă condamnare”¹⁶. Colaborarea cu socialiștii era, după părerea lui Stalin, un păcat de moarte, aceștia fiind considerați trădători și renegați. Ca urmare a acestui fapt în iunie 1926 fostul secretar general Gheorghe Cristescu a fost exclus din partid. În rezoluția de excludere apăreau motivele: „că a avut mereu o concepție opusă celei a C.C. în ceea ce privește linia partidului în problema națională și în cea sindicală, a dat dovadă de „abateri lichidatorice” în fața membrilor de partid și a organelor de conducere, „a întreprins și a continuat o campanie sistematică împotriva partidului împins în ilegalitate, împotriva C.C. și a reprezentanților lui, căutând discreditarea lui în fața membrilor de partid și a muncitorimii”¹⁷. Nu și-a făcut autocritica, așa cum se făcea la comuniști, în schimb a trimis o scrisoare Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste în care îl acuza de ruperea mișcării socialiste din România și de pierderea influenței în rândul muncitorilor: *V-am obiectat că este o greșeală mare să rupem partidul, că vom slăbi forța de luptă a clasei muncitoare, mai cu seamă când se vedea destul de clar că burghezia s-a coalizat nu numai pe scară națională, dar și internațională. [...] totuși v-am ascultat și venind în țară am rupt mișcarea muncitorească. Suntem în al șaptelea an de la ruperea mișcării și în loc să mergem către progres, după cum ați spus, am ajuns de am distrus o mișcare. Azi nu mai avem nimic. [...] De atunci și până în prezent nu ați învățat nimic. Și azi persistați pe același drum greșit. [...] Ca atare, vă înaintez demisiunea mea din calitatea de reprezentant al României la Biroul Internaționalei Comuniste*¹⁸.

În 1927 Cristescu și-a creat propria organizație Partidul Socialist cu ziarul „Izbânda Socialistă” dar care nu a avut adepți. În 1928 a aderat la PSD iar după 3 ani se afla în Partidul Socialist Muncitoresc Român alături de Ștefan Voitec, Leon Ghelerter și Vasile Anagnoste. După scindarea PSMR și formarea Partidului Socialist Independent, trece o perioadă în noua formațiune, care după fuziunea cu gruparea lui Ghelerter se transformă în Partidul Socialist Unitar. În 1938 s-a înscris iar în PSD însă fără să mai aibă funcții de conducere. După 23 august 1944 noua conducere a țării l-a trimis pe Cristescu în închisoare. Din 1947 este plimbat prin închisori, cea mai mare perioadă petrecând-o la Canal. A fost rearestat în 1952 de D.G.S.S. Călimănești și închis la Pitești, de unde va fi transferat la Peninsula pe 28

¹⁵ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *op. cit.*, p. 163.

¹⁶ Academia Română, *op. cit.*, p. 241.

¹⁷ Oana Ilie, Cornel Constantin Ilie, *op. cit.*, p. 18.

¹⁸ *Ibidem*.

septembrie¹⁹. Termenul de detenție era de 60 de luni, până la 16 august 1957 dar moartea lui Stalin a grăbit desființarea coloniilor de muncă de la Canal, Cristescu fiind astfel eliberat mai devreme.

După ieșirea din închisoare a participat în 1956 la înmormântarea lui Constantin Titel Petrescu și la înmormântarea Anei Pauker din 1960, fiind singurul fost militant comunist prezent la ceremonie. În 1965 a fost reabilitat de către Ceaușescu, Cristescu refuzând reprimirea în PCR dar a acceptat să participe la congrese, în calitate de ilegalist, ținând chiar un discurs la Congresul al X-lea al PCR din 1969.

A decedat pe 29 noiembrie 1973 fiind depus la monumentul din Parcul Libertății, iar după 1989 dus în cavoul familiei de la Bellu.

După propriile destăinuiiri cea mai neagră zi din viața sa a trăit-o la Canal. În timp ce muncea cu târnăcopul a fost recunoscut de un fost comisar al poliției care văzându-l, l-a întrebat: „Da’ dumneata ce cauți aici, domnule Cristescu? Nu sunt ai dumitale la putere?” În fața acestei întrebări „s-a trezit blocat”, și nefiind capabil să răspundă, a aruncat târnăcopul și, riscând o pedeapsă, a părăsit locul de muncă.

Despre modul în care a apărut partidul:

„Știți foarte bine ce era România după război (primul). Haos, fiecare făcea ce îi trecea prin cap. Atunci, eu, ca socialist la București, am luat hotărârea de a candida la alegeri să ajung deputat. Și am ajuns, fără prea mare greutate. Aveam ceva cheag, aveam relații la toți, și la poliție și la unii politicieni. Unul, un liberal mi-a zis că prea sunt frumos și deștept ca să nu ajung și eu în Cameră. L-am crezut și am ajuns. Atunci au venit la mine unii tovarăși unguri din Ardeal și unii tovarăși evrei de la Iași și mi-au spus că Racovski (Cristu Racovki, șeful Ucrainei) îmi trimite salutări și că trebuie să ținem neapărat legătura, că se vor petrece fapte mari pentru țară. Știam că este printre prietenii tov. Lenin care are mare încredere în el, după câte făcuse pentru soviete încă din 1916.

După o vreme au venit câțiva tovarăși care mi-au spus că Lenin este nemulțumit de cele ce se petrec în România, că socialiștii sunt revizioniști și se dau cu moșierimea și cu capitaliștii. Că trebuie să facem tot ce se poate pentru a-i lovi acolo unde-i doare mai tare. Era, parcă, imediat după ce tov. Racovski făcuse parte din delegația care a luat hotărârea de a crea Kominternul. Acolo, la Moscova, tov. Racovski a anunțat că în România exista un partid comunist dar că lucra în ilegalitate pentru că guvernul burghez nu ridicase încă starea de asediu. Eu știam că nu avem partid dar știam că mulți tovarăși, mai ales dintre basarabeni (evrei) erau la București și că încercau să lovească în regimul politic. Mai știam că tov. din Ardeal, ungurii, aveau de gând să miște împotriva unirii forțate cu România și că tov. Kun (Kun Bela) făcea minuni în Ungaria. Deci, noi cei

¹⁹ Vezi Fișa matricolă penală la adresa http://www.iiccr.ro/ro/fise_detinuti_politici/personalitati/ (consultat pe 09.03.2013).

de la București trebuia să-i ajutăm din toate puterile. Trebuia să-i ajutăm să țină sovietele în Ungaria și să-l ajutăm pe tov. Racovski să lovească în regimul de ocupație din Basarabia. Așa că ne-am organizat (...)”²⁰.

Despre legea Mârzescu

„Nu ne-a afectat prea tare. Eram oricum cu o parte din activ în ilegal și cum aveam mai multe secții nu ne-au atins aproape deloc. Păi n-ați observat că și congresele le țineam deja afară? Mai grav a fost doar faptul că dacă erau prinși tovarăși erau judecați altfel decât până atunci. Mai ales tehnicii care treceau la tribunalele militare. Ceilalți nu. Era ca înainte numai că pedepsele erau mai aspre. Oricum, noi și așa trebuia să aducem la îndeplinire a sarcinilor venite de la centru. Iar centrul se schimba de oricâte ori era nevoie. Conduceau pe rând secțiile, după nevoile momentului. Când erau acțiuni în Ardeal, era centrul la Viena. Când erau acțiuni la București se ocupa de toate tov. Atanasov. În Moldova toate erau coordonate de la Kiev și de la Odessa. Așa că legea lui Mârzescu nu ne-a prea afectat. Mai degrabă aș spune că ne-a ajutat. Tovarășii de la Viena au trimis proteste la francezi și la germani și au apărut în presă”²¹.

Despre înlocuirea sa:

„Pe mine m-au schimbat fără să mă anunțe, decât în ultimul moment. L-au adus pe Koblos care era mai tânăr și mai hotărât. Dar nu avea nicio legătură la București și nici nu știa prea bine cum stă situația. Nici nu înțelegea el prea bine românește. Ce pretenții poți să ai de la un tâmplar fără nicio școală, fără legături. Pe deasupra era și cam tâmpit și gata oricând să scoată pistolul. Umbla și la femei cu pistolul la el. Nu m-am supărat așa de tare că m-au schimbat mai ales că eu nu le prea aveam cu armele. De treaba asta se ocupau tehnicii. E drept, Koblos era unul dintre ei. În noua situație creată un tehnic trebuia să preia conducerea pentru a coordona acțiunile deschise. Mai mult m-a supărat faptul că n-au avut grijă să mă consulte. Că poate că mi-aș fi dat demisia de unul singur”²².

Unicul supraviețuitor al epocii (alături de Boris Stefanov), i-a văzut exterminați pe foștii săi colegi de breaslă: Foriș, Köblös, Holostenco și Stefanski. În volumul Gheorghe Cristescu „Plăpumarul” avem posibilitatea să citim corespondența acestuia cu diferite persoane, atât scrisori personale cât și scrisori adresate foștilor colegi de breaslă. Un periplu printre aceste scrisori se poate rezuma astfel: îi scrie mamei despre cei șase curcani

²⁰ Iancu Moțu: „arheologia” unei mărturii a lui Gheorghe Cristescu-Plăpumarul. Racovski și partidul care nu există accesibil online la <http://vasilegogea.wordpress.com/2011/04/18/iancu-motu-arheologia-unei-marturii-a-lui-gheorghe-cristescu-plapumarul/> (consultat pe 09.03.2013).

²¹ Iancu Moțu: „arheologia” unei mărturii a lui Gheorghe Cristescu-Plăpumarul (IV). Anul 1924 accesibil online la <http://vasilegogea.wordpress.com/2011/04/22/iancu-motu-arheologia-unei-marturii-a-lui-gheorghe-cristescu-plapumarul-iv-anul-1924/> (consultat pe 09.03.2013).

²² Ibidem.

cumpărați în decembrie 1939 („2 îi dau Ministrului, 2 administratorului, iar 2 pentru noi, voi căuta să cumpăr și ouă și ce mii scris”), cumpără „un grătar în tovărășie” la Călimănești, își muștră fiul în 1950 că nu a ocupat „un loc în câmpul muncii, ca să ne fii și nouă de ajutor”, se vaită tot atunci că a pierdut „o lucrare de saltele” pentru un hotel, ne relatează alegerile de la vârful „mișcării” din 1920 („toți evrei au fost invitați la casa lui Simonide Segal lângă Templu. Erau 38 persoane”), ca să se vadă blamat în 1967 de propria-i fiică: „Ai fost un violent și un apucat și o ai victimă pe mama. Ai fost sclavul partidului și ai o victimă pe Mișu de care nu te-ai ocupat și strunit. Ți-a năpădit casa și sufletul șacalii și văd că nu mai ai scăpare”.

Gheorghe Cristescu a fost omul care a refuzat decorațiile partidului, medaliile și onorurile prin care putea beneficia de mărirea pensiei dar și alte avantaje, a îndrăznit să-i trimită telegrame lui Nicolae Ceaușescu în care îi spunea să ducă mai departe „barca socializmului-comunist”. În viziunea lui Stalin și Dej erau căpcăuni, pe când despre Lenin vorbea numai de bine. Fusese primit la Moscova de „părintele” sovietelor și rămăsese cu impresia că discutase „de la egal la egal”.

Viața sa a reprezentat o trăire intensă, dar o trăire care la un anumit moment i-a adus dezamăgiri și frustrări. A crezut în socialism până la sfârșit dar într-un altfel de socialism nu cel de tip sovietic, nu cel propagat în țara noastră de către comuniștii instruiți în școlile Kominternului. Cu toate acestea, și-a păstrat coloana vertebrală până la sfârșitul vieții, decedând în 1973 de „moarte bună”, scăpând astfel de un sfârșit tragic de care multe din personalitățile țării au avut parte.

BIBLIOGRAFIE

Lucrări generale:

Academia Română, *Istoria românilor, România întregită (1918-1940)*, vol. VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003.

RUSENESCU, Mihai, SAIZU, Ioan; *Viața politică în România 1922-1928*, Editura Politică, București, 1979.

SCURTU, Ioan; Buzatu Gheorghe; *Istoria României în secolul XX*, Editura Paideia, București, 1999.

STOICA, Stan; *Dicționar biografic de istorie a României*, Editura Meronia, București, 2008.

TĂNASE, Stelian; *Clienții lui Tanti Varvara*, Editura Humanitas, București, 2008.

TISMĂNEANU, Vladimir; *Stalinism pentru eternitate: o istorie politică a comunismului românesc*, Polirom, Iași.

Lucrări speciale:

ILIE, Oana, ILIE, Constantin Cornel; *Gheorghe Cristescu „Plăpumarul”*, Editura Semne, București, 2009

Internet, surse online:

Iancu Moțu: „arheologia” unei mărturii a lui Gheorghe Cristescu-Plăpumarul. Racovski și partidul care nu există, la adresa <http://vasilegogea.wordpress.com/2011/04/18/iancu-motu-arheologia-unei-marturii-a-lui-gheorghe-cristescu-plapumarul/> (consultat pe 09.03.2013).

Dosarul Cristescu: Asasinat politic sau crima pasionala?, la adresa <http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1254587-dosarul-cristescu-asasinat-politic-sau-crima-pasionala.htm> (consultat pe 08.03.2013).

Paula Mihailov, *1922 – Proces anticomunist în Dealul Spirii*, la adresa <http://istoriacomunismului.blogspot.ro/2004/10/1922-proces-anticomunist-in-dealul.html> (consultat pe 09.03.2013).

Fișa matricolă penală a lui Cristescu Gheorghe Mihail, la adresa [http://86.125.17.36/Fise%20matricole%20openale%20%20detinuti%20politici/Fise%20matricole%20openale%20%20personalitati%20publice/Cristescu%20Gheorghe%20Mihail%20\(Plapumaru\)/](http://86.125.17.36/Fise%20matricole%20openale%20%20detinuti%20politici/Fise%20matricole%20openale%20%20personalitati%20publice/Cristescu%20Gheorghe%20Mihail%20(Plapumaru)/) (consultat pe 09.03.2013).

Iancu Moțu: „arheologia” unei mărturii a lui Gheorghe Cristescu-Plăpumarul (IV). Anul 1924, la adresa <http://vasilegogea.wordpress.com/2011/04/22/iancu-motu-arheologia-unei-marturii-a-lui-gheorghe-cristescu-plapumaru-iv-anul-1924/> (consultat pe 09.03.2013).